

Setkání války a víry v muzeu Polná

Jan Štěpánek

20. století bylo jedním z nejhorších období v dějinách lidstva. Světové války přetrhaly vazby mezi jednotlivci i národy a děsy nacismu potlačily v lidských srdcích víru v Boha a jeho spravedlnost. Byli ale tací, kteří skrze víru našli cestu, jak jít dál. Mezi ně určitě patří i sochař Jan Adolf Vítek, jehož výstavu otevírá Městské muzeum Polná.

Jméno tohoto umělce je většinou z nás neznámé, nezachovala se po něm žádná větší díla. Jeho plastiky nestojí na piedestalech našich galerií a sdílnější není ani odborná literatura. Důvod tohoto opomenutí ale netkví v nízké kvalitě jeho práce, ale především v době, v níž tvořil. Jan Adolf Vítek totiž objevil podstatu svého mistrovství v čase, který múzám příliš nepřál, a odešel ze scény dřív, než mohlo být jeho dílo patřičně doceněno.

Na samostatnou uměleckou dráhu nastoupil po roce 1930 jako absolvent ateliéru Bohumila Kafky na Akademii výtvarných umění v Praze. Ještě předtím studoval na Vysoké škole uměleckoprůmyslové, konkrétně u Josefa Mařatky a Karla Štipla. Měl tedy ty nejlepší předpoklady stát se uznávanou a vyhledávanou osobností. Bohužel úspěchy nepřicházely tak rychle. Bohumil Kafka, Vítkův poslední učitel, byl totiž známý svým přísným a akademickým přístupem při výchově studentů. Ještě několik let po odchodu ze školy se proto Vítek nebyl schopen odpoutat od starších vzorů a jeho plastiky bychom jen těžko odlišili od prací jiných tvůrců. Navíc se z počátku nestal členem žádné výtvarné skupiny, která by mu pomohla v osobním růstu. Několik let se proto živil hlavně dekorativními zakázkami a marně obesílal různé soutěže.

Ateista svědčí o Bohu

Zklamání z neúspěchů v Československu zřejmě přivedlo Jana Adolfa k odchodu do amerického Chicaga, kde žil a pracoval jeho bratr. Po několika měsících v tamním ateliéru Albina Poláška se ale vrátil zpět s ještě větším zklamáním, než se kterým vlast opouštěl. V nastalém sentimentu, spojeném s rozhořčením a smutkem z neúspěchu, si sáhl až na dno.

Jan Adolf Vítek: Golgota, sochařská studie (1944)

Snímek Městské muzeum Polná

Ani návrat do rodné země nepřinesl jeho duši potřebný klid. Stoupající nebezpečí ze strany hitlerovského Německa bylo stále aktuálnější. V září 1938 byla naše republika nucena odstoupit pohraniční území. V březnu následujícího roku byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava a záříjovým útokem na Polsko vyvolal Hitler druhou světovou válku. Po masivních studentských nepokojích byly v říjnu 1939 uzavřeny české vysoké školy. Situace se přiostrčila zejména po nástupu Reinharda Heydricha. Ten vyhlásil stanné právo a rozpoutal vlnu represí. Po atentátu na jeho osobu v roce 1942 byly nemilosrdně vyhlazeny vesnice Lidice a Ležáky.

Střet rozporuplných myšlenek z osobního života, spojený se strachem z nacismu, konečně probudil v srdci Jana Adolfa Vítkova sílu dělat

věci jinak. Koncem 30. let vzniká v jeho ateliéru řada plastik, jejichž námětem je Bůh a víra. Hned svou první figurou *Ecce Homo* reagoval na vznik protektorátu. Po uzavření českých vysokých škol vymodeloval truchlící *Máří Magdalenu*. Jen stěží najdeme v umění té doby stejně intenzivní odraz utrpení žen, které přišly o své muže a syny při masakru v Lidicích, než ve Vítkově sousoší *Golgota*.

Na první pohled se zdá, že nejde o nic neobvyklého. Je to ale právě naopak. Náboženské umění bylo v té době téměř tabu. Ještě paradoxnější bylo, že Vítek se až doposud ve všech oficiálních dokumentech prezentoval jako ateista. Pro umělcovu skrytou, a přitom očividnou revoltu proti okupantům si jej však začala všimnout výtvarná kritika. V roce 1944, ve svých

45 letech, se dočkal i samostatné pražské výstavy. Když po válce dostali čeští výtvarníci úkol oslavit svými díly bojovníky proti fašismu, nemohl mezi nimi Vítek chybět. Konečně slavil úspěch a začal vítězit v různých soutěžích. Jeho kariéru ale ukončila v roce 1950 smrt.

Život Jana Adolfa Vítkova je vynikajícím příkladem toho, že i nevěřící člověk dokáže v nejtěžších dobách nalézt Boha a předávat ono Světlo dál skrze svá umělecká díla. Mnohá z nich najdete právě na výstavě v Městském muzeu Polná, která se veřejnosti otevírá 21. června.

Jan Adolf Vítek (1899–1950): Plastiky. Městské muzeum Polná, 21. 6. – 27. 8. 2017

Autor je historik umění

Wim Wenders natáčí film s papežem

Alena Scheinostová

Papež František rozhojňuje řadu svých prvenství: tentokrát si jako první pontifik v dějinách osobně zahráje v životopisném filmu. Režie se ujal slavný německý režisér Wim Wenders.

Pope Francis – *A Man of His Word* (Papež František – Muž, který drží slovo) je název dokumentu, jenž vzniká ve společné produkci společnosti Film Features a Vatikánu. „V dějinách Vatikánu je velkou výjimkou, že cizímu filmaři otevřel

tak široce dveře. Navíc k samotné výsadě hovořit několikrát přímo s papežem dostal Wim Wenders možnost použít exkluzivní materiál z vatikánských archivů,“ zdůrazňuje se na režisérově webové stránce www.wim-wenders.com.

Produkční společnost charakterizuje snímek jako „historickou non-fikci“ a Wenders doplňuje, že spíše než o „film o papeži“ půjde o „film s papežem“. Svatý otec totiž na plátně vystoupí v rozhovorech o zodpovědnosti vůči životnímu prostředí, imigraci, konzumním chování a sociální spravedlnosti. Bude se tak moci s těmito tématy obracet přímo k divákům.

Datum premiéry ještě nebylo určeno, na filmu se dosud pracuje. První představení sním-

ku nicméně už proběhlo, a to v uplynulém týdnu na jubilejním 70. mezinárodním filmovém festivalu v Cannes. Tam Wenders také osobně vystoupil v rámci doprovodného programu s názvem „Posvátná krása“, který je zaměřen na duchovní rozměr v kinematografii. Společně s prefektem vatikánského Sekretariátu pro komunikaci Mons. Dariem Viganem režisér diskutoval o tématu „Spiritualita a kino“.

Nejnámějším Wendersovým snímkem je *Nebe nad Berlínem* z roku 1984, zaujal i jeho celovečerní dokument *Buena Vista Social Club* (1999) či portrét slavného brazilského fotografa Sebastião Salgado *Sůl země* (2014). S Vatikánem Wenders poprvé spolupracoval roku 2015, kdy nasnímal zahájení Svatého roku milosrdenství.

Medaile pro Soňu Červenou

Stříbrnou Svatovojtěšskou medailí vyznamenal minulou středu kardinál Dominik Duka pěvkyni Soňu Červenou. Světově proslulá mezzosopranistka oslaví 9. září dvaadvadesátiny. Dárkem je životopisný dokument *Červená*, jejíž o ní natočila režisérka Olga Sommerová. Společně jej představily na festivalu Pražské jaro. Pěvkyně pochází z hudební rodiny, od 60. let žila v emigraci a její kariéra se rozvinula v zahraničí. Do Česka se vrátila až ve svých 77 letech. Dodnes aktivně vystupuje. Známa je její role Milady Horákové (v opeře *Žít se bude...*) či zpěvní party komunistických zločinců v opeře *Toufar*. Čerstvě vydala vzpomínkovou knihu s názvem *Stýskání zažehnáno*. (sch)

Kniha P. Tomáše Petráčka zaujala ve světě

Pavel J. Sršň

Nizozemské nakladatelství Brill vydává jen největší špičky světové akademické scény. Mezi ně se nyní zařadil teolog a historik P. TOMÁŠ PETRÁČEK

s anglickou verzí své knihy *Nevolníci a svobodní, kníže a velkostatek (Power and Exploitation in the Czech Lands in the 10th – 12th Centuries)*.

Tématem vaší knihy jsou hospodářské a sociální dějiny přemyslovských Čech. Tušíte, čím právě ty nakladatele zaujaly?

Brill vydává řadu tematických sérií a jedna z nich (ECEE) se věnuje střední a východní Evropě ve středověku. Má práce je zaujala nespíše tím, že se zabývá dolními patry společnosti, nikoliv elitami, a také svojí užitečností pro archeology, kterým pomáhá interpretovat nálezy. V českém prostředí vyvolala živou diskusi.

Můžete knihu krátce představit?

Po prakticky samizdatovém vydání z roku 2003 vyšla kniha podruhé přepracovaná a doplněná v roce 2013 v Argu, kde řídí skvělé historické řady Martin Nodl. Nabízím v ní nové čtení pramenů k českým sociálním a hospodářským dějinám raného středověku 10.–12. století. Na řadě míst měním zavedený výklad

a kladu české země do středoevropského a evropského kontextu. Hlavně využití polských pramenů a literatury je zde rozsáhlé.

Komu je práce určena?

Především historikům raného středověku, archeologům a všem zájemcům o české dějiny, hlavně ty starší, včetně dějin církevních. Zkoumá totiž prameny spojené se zakládáním klášterů a kapitul. Jelikož pocházím ze selské rodiny s agrární tradicí, tak jsem nechtěl vytvářet umělé modely. Spíše jsem se soustředil na otázky, jak mohla rané středověká společnost ve skutečnosti fungovat – ať už sociálně, po hospodářské stránce, nebo i jaké byly mocenské vztahy mezi vrchností a nevoľníky.

Musel jste knihu pro anglické vydání upravit?

Prošla dalším recenzním a redakčním řízením, takže verze, která vychází v Brillu, se od té čes-

ké docela liší. Překladu se skvěle zhostil Sean Miller, osvědčený překladatel historické literatury, a pomáhali mu dva další lidé. Sám jsem anglický rukopis mnohokrát četl a vylepšoval, složitě jsme diskutovali o použitých technických pojmech. Stálo to skoro stejně času a práce jako knihu napsat.

Dostal jste od Brillu další nabídku spolupráce?

Mají zájem o další knihu – výstup z grantu, který nyní podávám. Záleží ovšem, jestli ho náš tým získá. Dveře mám určité otevřené. Ale nyní jsem pohlcen prací na překladech dvou mých velkých monografií. Životopis bibliisty Vincenta Zapletala (1867–1938) by měl vyjít německy v prestižním nakladatelství De Gruyter a moje práce *Bible a moderní kritika* v angličtině ve vynikajícím americkém nakladatelství Notre Dame University Press.